

Károly Nóra

AZ ESKÜVŐI MEGHÍVÓK NÉPRAJZÁHOZ

A néprajztudomány különböző területei foglalkoznak a lakodalom, s a lakodalmi szokáskörben a nyomtatott esküvői meghívók elemzésével. Egyszerre tartozik a házasságkötés és a lakodalmi szokáskör kutatásához, valamint az aprónyomtatványok történetének vizsgálatához, és a népi írásbeliség műfajainak elemzéséhez is. A levelezés és a képeslapküldés szokásának kutatása is kapcsolódik az írott meghívók néprajzi vizsgálatához.

Érdeklődésem és jelenlegi vizsgálatom középpontjában az esküvői értesítés, meghívás szokásköre állt. Gyermekkoromtól gyűjtöttem a családi eseményekhez kapcsolódó meghívókat. Ezeket a szakdolgozat megírása előtt rokonoktól, barátoktól és ismerősöktől kapott nyomtatványokkal tovább gyarapítottam. Közel háromszáz nyomtatott esküvői értesítés állt így a rendelkezésemre az elemzés korpuszáként.

A meghívókat több szempontból is csoportosítottam, elemeztem. Időben a legrégebb 1944-ből való, a legújabbak pedig 1998-ból. Az 1950-es évek kivételével szinte minden évtizedből sikerült 10-50 meghívót találni, legtöbbit az 1990-es évek második feléből. Megállapításaim tehát elsősorban ezeknek az értesítőknak az elemzésére épültek. Figyelemmel kísértem az értesítők sorsát a kiválasztásuktól a kézbesítésig, valamint az idézet és ábra kiválasztásától a szöveg megfogalmazásáig.

A vonatkozó szakirodalom tanulmányozása mellett külön kérdőívet állítottam össze a szokások nyomon követésére, és annak vizsgálatára, hogy az egyes családok hogyan választják ki, állítják össze és kézbesítik a meghívókat.

Arra is kíváncsi voltam, hogyan vette át a menyezőre való szóbeli értesítés szerepét az írott meghívó; milyen írott és íratlan szabályai vannak a meghívók küldésének az elmúlt fél évszázadban. A nyomtatott meghívók, értesítők vizsgálatát behelyeztem a nyomdák és kiadványok által kibocsátott alkalmi kártyák, értesítők és képeslapok kultúrtörténetébe is. A nyomtatott meghívókat, azok készítőit és megrendelőit, a házasulandókat sem hagyják hidegen napjaink technikai lehetőségei és a változó divat, amely hatásnak a háttérét szintén meg akartam vizsgálni.

A házasságkötés szokáskörébe tartozik mindaz az emberi cselekmény, ami a házasságkötés, illetve annak megünneplése, a lakodalom érdekében történik. E sokféle és számos cselekmény egyik előkészítő eseménye a házasságkötés tudtul adása, köztudomásúvá tétele azokkal, akiket az új kapcsolat valamilyen formá-

ban érint. „A hívogatás a lakodalmazó vendégmozgatási formája, egyben a lakodalmazás szándékának nyilvánosságra hozatala, helyének, pontos idejének bejelentése is.”¹

A paraszttársadalomban a meghívást a lakodalmi tisztviselők közül a vőfélyek végezték. Egyes helyeken meghívó embert fogadtak, öregembert vagy cigányokat.² A rokonságból való gazdajelölt és asszonyok is végigjárhatták a házakat, illetve a legközelebbi rokonokat maguk a fiatalok hívták meg. A XX. század elején a menyasszony és barátnői, illetve a vőlegény és annak barátai hívogattak például Észak-kelet Magyarország területén.³ A vőfély szóbeli hívogatásának évszázados szokása még sokáig együtt élt a XIX. század végén megjelent írott meghívókkal.

A parasztság körében való írásbeliség elterjedéséről már a XVI. századból vannak adatok. Az anyanyelvű íráshasználat lassan terjedt el a falvakon. Először deákok, papok, uradalmi tisztek, fiskálisok, majd a parasztkörében is nőtt az írástudók száma.⁴ A XVIII. századra a magyar nyelven történő írásbeli érintkezés a falvak lakói körében is általánossá vált.

Igaz, leveleiket nem maguk írták, hanem a falusi értelmiség felkért tagjai, illetve „levelező specialisták”, írástudó parasztkör, népi verselők.⁵ A XIX. századra a polgárság írásbeli érintkezése általánossá vált, a parasztság és munkásság nagyrészt írástudatlan. Az 1868-as népiskolai törvény hatására az írásbeliség egyre szélesebb körben elterjedt az alsóbb néprétegekben is. Használati tárgyakra, épületelemekre, fejfákra és sírkövekre feliratokat véstek; a Bibliába, kalendáriumokra, ládába bejegyzések kerültek. Nótás, katona- és vőfélykönyvek, naplók, krónikák és persze levelek születtek a népi írásbeliség emlékeként.⁶ Így lehet például, hogy az otthon nem talált családnak a kerítésen vagy papíron hagyott üzenetet a lakodalomba hívogató vőfély az 1940-es években, ahogy erről egy 72 éves szarvasi adatközlőm mesélt.

A XIX. század második felének termékei az első nyílt levelező- és képeslapok is, amelyek használata a világháborúk alatt a társadalom alsóbb rétegeiben is általánossá vált. A tábori posta is hozzájárult a postai úton való hírközlés és kapcsolattartás elterjedéséhez. A szóbeli értesítés mellett megszokottá vált az írásbeli értesítés is. Ez a változás pedig párhuzamosan zajlott a századok óta zajló folyamattal, amely a nemesi és polgári kultúrából való szokások átvételét és meghonosítását hozta az alsóbb néprétegek életében.

Az életforma külső jegyei, illetve az életmódvezérlő értékek, normák és formák keveredtek a polgári értékrenddel, normákkal és formákkal.⁷ Ennek hatásá-

---

¹ Balázs 1994. 71.

² György 1990. 32–60.

³ Bakó 1987. 44–45.

⁴ Jankó 1976. 288–289.

⁵ Honffy é.n. 46.

⁶ Keszeg 1991. 9.

⁷ Pápay 1989. 51.

ra honosodott meg számos írásbeli műfaj is a parasztek életében. Ilyen műfaj az emlékkönyv,⁸ a feliratos falvédő,⁹ valamint az írott értesítők küldése a különböző társadalmi és családi események alkalmából.

Nyomdák, kommunikáció

A nagyközségekből először a módos gazdák készítették nyomtatott meghívókat. A szegényebbek kézzel írták, később írógépen, de egyszerű papírfajtára.¹⁰ A nyomdai meghívó az 1920-as, 30-as évektől mind szélesebb társadalmi körben fokozatosan elterjedt, de teljesen általánossá a második világháború után vált. A postai szolgáltatás, besorolva a többi kézbesítendő dokumentum közé a meghívókat, mechanikussá tette az eljárást.

Napjainkban a távol élő családtagok, ismerősök értesítésének a postai úton küldött meghívó megszokott. A szóbeli vagy a telefonon történő meghívás mellett/után, a nyomtatott meghívó vált hivatalosan megerősítetté a meghívás. Adatközlőim többsége már csak hallott a kizárólag szóbeli hívogatás szokásáról. Mindenki írott meghívókkal találkozott, amit a párok személyesen vittek el hozzájuk, vagy postai úton kaptak kézhez.

Az írott vagy nyomtatott meghívók szokásköre szorosan kötődik a társas érintkezés rögzített szabályaihoz. Napjainkban az intézmények (bankok, biztosítók, vállalatok stb.) és magánszemélyek között is az írásos meghívók rendszere az elfogadott, a megszokott. A különböző rendezvények, ünnepélyek, társadalmi események alkalmával a legszélesebb körben használt, általánosan elfogadott eszköz a meghívó kártya, meghívó levél. Ez a meghívás előfeltétele mindenféle társasági összejövetelen vagy hivatalos alkalmakon való részvételnél. A meghívás történhet szóban (személyesen vagy telefonon) és írásban (levélben, meghívóban) egyaránt.

Az írásbeli meghívás szabályait a társadalmi érintkezés és kommunikáció helyes módját meghatározó etikettek és protokoll előírások rögzítik. Ezekben a viselkedési szabályokban található leírás arról, hogy kinek és hogyan illik levelet, illetve meghívót küldeni. A meghívás előkészületeitől, a meghívók tartalmi és formai összeállításán át, a kézbesítésig veszik sorra a teendőket. Az írásbeli meghívónál kitérnek arra, hogy milyen adatokat fontos rögzíteni a szövegben, és hogy mikor illik a meghívókat kikézbesíteni.¹¹

Egyéni tapasztalatom az, hogy napjainkban ezek az előírások, az egyre nagyobb számban megjelenő protokoll könyvek, valamint a külföldi színes magazinokból¹² átvett leírások, különböző szaktanácsadók rovatai hatással vannak a köztudatra, és a terjedő szokásokra. Számos észak-amerikai és nyugat-európai

---

⁸ Keszeg 1991. 7.

⁹ Kovács 1987. 6.

¹⁰ Gyivicsán-Kupa 1997. 158.

¹¹ Sille 1991. 178–193.

¹² Ömböly 1996. 3.

intézmény, szokás és a hozzájuk kapcsolódó tárgy¹³ átkerült, és fokozatosan meghonosodott hazánkban (például magán rendezvényirodák, csomagküldő szolgálatok révén a Valentin-nap megünneplésének szokása).

Ez azonban nem új jelenség. Mindazoknak a kisebb-nagyobb kellékeknek elterjedése és használatának felvirágzása ez, amit az 1950-es évektől a rendszer-váltásig elítélt és negatívan bélyegzett meg a szocialista kultúrpolitika. Így az 1990-es évek elejétől a század 30-as éveinek nemesi-polgári világa utáni nosztalgia is kísérte és inspirálta a társadalmi érintkezés/kommunikáció kiszínesedését és fellendülését. Ez a változás a nyomtatott értesítőkkal szemben támasztott igényekkel és a papír- és képeslapboltok növekvő kínálatával kapcsolatban is megfigyelhető.

Nincs olyan magánéleti esemény (keresztelő, jogosítványszerzés, ballagás stb.), amire ne lehetne megfelelő színes lapokat, kártyákat kapni. A kiadóvállalatok megszámlálhatatlan változatban adnak ki különböző illusztrációval képeslapokat, értesítőket. Ahogyan az alkalmak jellege, úgy a (képes)lapok díszítettsége, ábrázolásmódja, kivitelezése is változatos. Nehéz eldönteni, hogy a kiadók az emberek igényei szerint illusztrálják a képeslapokat, vagy a képeslapok által kialakított divatot követi a vásárló közönség.

A kérdőívek tanulsága szerint a házasságot kötők örülnek ennek a színes és egyre bővülő választéknak. Abban azonban már eltér a véleményük, hogy mely szín, grafika és betűstílus az illőbb az esküvői meghívókra.

A képeslapok illusztrációi fokozatosan bővülnek, és a technika fejlődésével egyre színesebbé válnak. A XIX. században főleg tollrajz, vízrajz. Később fénykép alapján készül az illusztráció, fekete-fehér, majd színes könyomtatással. Utóbb mélynyomást és magasnyomást használtak. Ritkább eljárás, a rézmetszet a XX. század elején jelent meg képeslapokon. Egyes kiadók külön klisé igénylő domborítást alkalmaznak a rajz részleteinek kiemelésére. Léteznek még textíliákkal bevont vagy préselt selyemmel készült különleges előállítású lapok is, és reprodukciók vagy hologrammok, amelyek szintén a XX. század technikai vívmányai.¹⁴

A meghívók méreti, formai és tartalmi sokszínűségét a kiadóvállalatok és rendezvényirodák működése is gyarapítja. A házasulandó párok egyéni kreativitása és vállalkozó kedve, az egyediségre törekvés szándéka tovább színesíti a meghívók változatos megjelenését.

A meghívók anyaga egyszerű, sima, matt vagy fényes, jó minőségű kartonpapír. Általában fehér vagy világos árnyalatú a háttérszín, de egyre elterjedtebb a márvány mintás és élénk színben pompázó hátterek. Vízjel is alkalmivá emelheti az egyszerű kartonlapot. A többfajta betűszedés és fontkészlet szintén változatossá teszik a meghívókat. Nagyon kedvelt a szép kézírást utánzó kalligrafikus betűkészlet használata, amely a hétköznapiól való eltéréssel, az ünnep rendkívüliségét kívánja emelni.

Az elmúlt évtizedekben főként nyomdákban rendelték meg az emberek a különböző alkalmakra szóló meghívókat. Ezek mint állami kiadványok, szabvá-

¹³ Green 1983. 15.

¹⁴ Erős 1985. 11–12.

nyos méretűek, általában 10x15 és 10x16 centiméteresek voltak¹⁵. Az utóbbi tíz évben a boltban megvásárolható lapok, értesítők mérete elég nagy változatosságot mutat (11x16–10x20 cm). Ma már a 25x30 cm nagyságú, „maxi” képeslap is előfordul.

Az előzetes megrendelés alapján, a nyomdai úton készített meghívó formája nemzetközileg egységes: téglalap alakú, mérete nagyjából azonos a levelezőlapéval, vagy hosszított formátumú. Megkülönböztetünk egy-, két- és háromlappos meghívót. Az elnevezés a kartonlap hajtogatása alapján kapott oldalszámokra vonatkozik.

A nyomtatott meghívó szövege

Adatközlőim többsége nyomdában rendelte meg meghívóját. Itt általában a különböző kész minták között válogathat a megrendelő; s eldöntheti, hogy milyen papírból és milyen formára hajtogatott meghívót kíván rendelni. A meglévő szövegminták közül is választhat.

A meghívókból általában ugyanazzal a megszövegezéssel, tartalommal több száz példány is készülhet. A meghívás szövegében az „Ön” általános alany helyettesítheti a meghívottak nevét. A meghívó szövege általában egy kijelentő mondat. A meghívási formula „Tisztelettel meghívja”; „...szeretettel meghívjuk”; „Ezúton értesítjük...” megfogalmazása hivatalos és tárgyilagos. A meghívók többségén ugyanaz a 2-3 szövegvariáció szerepel. Ettől való elszakadási kísérletek lehetnek azok a meghívók, ahol a szöveg hangneme közvetlenebb, néhol tegező, a megfogalmazás minden esetben hosszabb a hivatalos variációnál: „Szeretettel megkérjük legyen velünk életünk legszebb perceiben...ahol örök hűséget fogadunk egymásnak” (1993), „Úgy döntöttünk, hogy még szebbé varázsoljuk egymás életét, és ...házasságot kötünk. Szeretnénk, ha Ön és kedves családja osztozva velünk a nap örömeiben, izgalmaiban és megtisztelne bennünket jelenlétével...” (1996), „Ezúton tudatjuk, hogy összeházasodunk. Szeretnénk, ha örömeinkben osztoznátok...” (1997). A feltüntetett évszámok alapján látható, hogy ezek az egyedi megfogalmazások az utóbbi időszakban egyre népszerűbbek. Adatközlőim többségének tetszenek a személyesebb hangú megszövegezések, közvetlenebbnek és „barátságosabbnak” vélik a hivatalos megfogalmazásnál.

Korábban a fiatalok esküvőjét a szülők finanszírozták, így ők szervezték meg. Ebben az esetben az értesítők elsősorban az ő választásukat, ízlésüket jellemezték. Meghívóként, vendéglátóként az ő nevük szerepelt a szövegben: „Kiss János, Német Pál és neje, Gyula és Erzsébet gyermekeink...esküvőjére” (1976); „Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját Pál fiúknak Uhrin Erzsébettel...tartandó esküvőjére” (1977). Napjainkban azok a párok, akik később kötnek házasságot, és többnyire önálló anyagi háttérrel rendelkeznek, maguk állják az esküvő költségeit. Így ők intézik a meghívó készíttetését is: „Házasságkötésünk alkalmából sok szeretettel meghívjuk...” (1997).

¹⁵ Patai 1981. 9.

Az esküvő helye és időpontja beépül a meghívó szövegébe. A meghívás időpontjának megjelölésekor az évszám feltüntetése szinte minden értesítőn szerepel, kevés esetben hagyják el az évet, és tüntetik fel csak a hónapot és a napot. Ha a nyomtatáskor még nem lehet tudni a házasságkötés pontos idejét, az elkészült értesítőn kipontozott helyre utólag írják be a napot, vagy az órát és percet kézzel vagy géppel.

Képeslapboltokban kapható értesítők között is van olyan, amelyen előre nyomtatott szöveg szerepel, és csak az aktuális részek vannak kipontozva. A színes bolti meghívók másik része üres. A vásárló dönt arról, hogy nyomdába viszi, illetve házilag gépeli, gépelteti vagy kézzel írja meg az invitálás szövegét.

A meghívó tartalma a távirat címmel zárul. Ezt azért tüntetik fel, hogy az, aki a meghívottak közül nem tud személyesen megjeleni, erre a megadott címre küldheti a díztáviratot. A megadott cím lehet az egyik vagy mindkettő szülői ház címe, a fiatalok közös otthonának címe, de a lakodalom helyszíne is.

A meghívást rögzítő nyomtatott szöveg alján írott kiegészítés is előfordul. Ezek a megjegyzések általában a visszajelzés igénylése, lakodalmi ebédre való külön meghívás, az esküvő vagy a lakodalom helyszínéhez aló útbaigazítás és egyéb gyakorlati kiegészítés lehetnek. Például „*süteményt, tortát nem kérünk*”. Ugyanezek a kiegészítések szerepelhetnek egy, a nyomtatott értesítőt kísérő levélben is.

A lakodalomra, a közös étkezésre leggyakrabban külön nyomtatott kísérő kártyával szokták a vendégeket meghívni. Számos esetben ugyanis szűkebb azoknak a vendégeknek a köre, akik a díszebédre is hivatalosak. A kísérő kártyák általában a meghívóval azonos színű és anyagú papírból készülnek, és a betűszín és a betű stílusa is azt követi. A kártyák mérete az esküvői meghívónál gyakran kisebb, kb. 5x9 cm, a névjegykártyák méretéhez hasonló. A szöveg mellett ábra vagy keretes díszítés is található. A grafika általában terített asztal vagy más olyan rajz, ami a lakodalmi ételekre, étkezésre utal.

A külön meghívásnak másik megoldása, amikor két eltérő szövegű meghívót nyomtatnak a násznép számára. Az egyikben a meghívó szövegébe belefoglalják a lakodalom helyszínét is, a meghívott ebből tehát tudja, hogy nem csak az esküvői szertartásra, hanem az ebédre (vacsorára stb.) is hivatalos.

A nyomtatott meghívók fontos tartalmi kiegészítőjét alkotják az idézetek. A szép szavak, a megfelelően kiválasztott irodalmi idézetek erősen hatnak az érzelmekre, és mint szituációfüggő hangulati elemek fontos lélektani szerepük van a különböző társadalmi és családi ünnepek alkalmával. A meghívókról szinte soha nem maradnak el az idézetek mellett az alkalomhoz illő grafikák sem. Ezeknek elsősorban díszítő, hangulatkeltő szerepe van. A verset vagy rövid idézetet általában a meghívó szövege melletti belső oldalon helyezik el. Így formailag „megelőzi” a szöveget, mottóként funkcionál. Jelképesen a mondanivaló kifejezését készíti elő. Az érzelem síkján a házasságkötéssel analóg tartalmú hangulatot és élményt idéz meg.

A versek kiválasztása többféleképpen történhet. A nyomdai meghívók esetében a megrendelőnek lehetősége van arra, hogy több vers vagy versrészlet közül válogasson, az ábrák és a megszövegezés kiválasztásához hasonló módon. Van, amikor a megrendelő előre kiválasztott irodalmi idézetet visz magával, és azzal egészíti ki a nyomtatott meghívót.

A képeslapboltban kapható meghívók egyik típusa az, amelyben a meghívó alapszövege és egy adott idézet együtt szerepel.

A kérdőívek tanulsága szerint az idézeteknek fontos szerepe van az értesítőkön. Azok, akik megkapják, úgy érzik az idézetek „beszélnek” a párról és a szerelmükről, ezáltal a meghívott személy egy intim érzelmi térbe kerül, beavatottnak tekinti magát.

Az idézetek leggyakrabban szépirodalmi források; versek vagy dalszövegek (népdal, nóta vagy könnyűzenei sláger stb.), de vőfélyrigmusok, illetve a pár vagy ismerősük által írt verse is lehet. A vallásos műveltség is gazdagítja az idézetek sorát. Egy jogász pár pedig egy, a római család jogból származó idézetet választott.

A versekben feltűnő szövegmotívumok az élet, a boldogág, a szerelem, a barátság, az erény és az egymásra találás öröme, adott ünnepélyes pillanat miatt érzett emelkedettség témakörei szerint csoportosíthatók. Formájukat tekintve pedig vallomás, ígéret és köszönet, elmélkedés, tanács és kíváncsiság vagy az esküvő tényéről tudósító harmadik személyű alkalmi versek.

A meghívókon szereplő idézetek, akárcsak az emlékkönyvekben szereplő versek, önálló életet élnek, és alárendelődnek a folklórizáció mechanizmusának.¹⁶ A versek után általában csak a szerző neve szerepel, de az idézett mű címe szinte soha. Számos esetben a szerző neve is elmarad, vagy éppen tévesen kerül a vers mellé.

A versek szövege is többféleképpen módosul. Ugyanazt a verset eltérően tagolják versszakokra a különböző meghívókon. A sorhatárok fellazulnak, hosszabb vers esetén kipontozott rész jelezheti, hogy a versből kiemelték azokat a részeket, amelyek nem pontosan az esküvő alkalmához kötődnek. Szavak is megcserélődnek egy-egy soron belül, a kötőszavak megváltoznak vagy eltűnnek. Ezáltal a központozás poétikai kifejező szerepe megszűnik.

Erich Segal Love Story című regényéből vett részlet, például, két olyan szövegverzióval fordult elő, ahol az egyikben a kötőszavak tűntek el (1.), a másikban több szó elhagyásával (merre, mindig) módosul az idézet (2.):

1. „Hogyha szeretsz, add a kezed,
Ne kérdezd soha, hogy ki vezet,
Ne kérdezd azt sem, hogy hová megyünk,
Csak örökké, mindig együtt legyünk.”

2. „Hogyha szeretsz, add a kezed,
És ne kérdezd, hogy ki vezet,
És ne kérdezd azt sem, hogy hová megyünk,
Csak azt kívánd, örökké együtt legyünk”

A képi szimbólumok

Az alkalom jellegét kifejezni hivatott versek mellett a meghívók meghatározó díszítő elemei a képi illusztrációk. A képek, a képi szimbólumok is az érzelmek kifejezésében és közös átélésükben játszanak szerepet.¹⁷

¹⁶ Keszeg 1991. 12.

¹⁷ Kövessi é.n. 37-46.

A legegyszerűbb ábrák a szöveg színével megegyező grafikák vagy rajzok, amelyek általában a meghívó előlapján kapnak helyet. A többlapos meghívókon már több felület van, ami lehetőséget ad a díszítésre. A meghívás szövegét is keretbe foglalhatja egy-egy grafika. Az egyszerű, sötét vagy aranyozott rajzok mellett, a minta mentén domborított színes ábrák, festmény és kép reprodukciók is szerepelhetnek díszítésül.

A képi motívumkészlet elemei ugyanolyan sokféle helyről származhatnak, mint ahogy azt az idézetek esetében is láttuk. Céljuk és szerepük, hogy illusztrálják és kifejezzék az adott alkalom hangulatát.

A grafikák közül a leggyakrabban az ifjú pár szimbolikus megjelenítése szerepel. A férfi és nő (antropomorf) ábrázolásának már önmagában véve is egyetemleges és mély jelentésű.¹⁸ A két nem egymásra találása és egyesülése az élet folyamatosságának feltétele. A pár ábrázolása azonban nem egysíkú. A nő a férfi jobb és bal karján is lehet. Egymást átölelve, átkarolva, vagy egymással szemben ábrázolhatják őket, amint összenéznek, illetve csók közben. A csók ábrázolása a szeretet, a béke, egy szoros érzelmi kapcsolat kifejezése.¹⁹ Elterjedt a gyermekpárok ábrázolása, általában menyasszonynak és vőlegénynek öltöztetve. A gyermekek megjelenítése az ártatlanság, az egyszerűség jelképe, ugyanakkor az élet-erő és a jövő lehetőségének a megtestesítője is.²⁰

Az állatok (zoomorf), állatpárok ábrázolása is hasonló szempontok alapján kerül a meghívókra. Macska, madár, medve, zsiráf, sündisznó, egér és egyéb állatfajták nem természetűen vannak megjelenítve. Inkább mesekönyvek illusztrációjára emlékeztetnek ezek a figurák, fiú és lány attribútumokkal, emberi ruhákba öltöztetve. A madarak közül a leggyakoribb a galamb ábrázolása tűnik fel. E fehér galamb az ártatlanságot, a gyengédséget jelképezi, továbbá a lelket és a harmóniát. Két galamb együtt pedig a szerelmet és a hűséget.²¹ Gyakran ábrázolják a madárpárt úgy, amint szalagot vagy jegygyűrűt tart a csőrében.

Képi illusztráció valamilyen tárgy is lehet, párba állítva, utalva a jegyesekre. Ezek jelölik a nőt és a férfit. A páros megoldás érzelmi töltést hordoz. Például egy cilinder és egy női kalap együtt, vagy a kalap és egy csokor jelképezi a jegyest.

A jegygyűrű, gyűrű motívuma is hangsúlyos, az esküvővel kapcsolatos szimbólum. A házasságkötés alkalmára meghívott vendégek éppen az egymásnak tett eskünek és gyűrűváltásnak lesznek szemtanúi. Ez az a jelkép, ami az új párt egész további életében végigkíséri, és összetartozásukat jelképezi. A gyűrű szimbolizálja a folyamatosságot, kapcsolódást és kötődést a másik emberhez.²²

A növényi ornamentika legtöbbször csupán kiegészítő és díszítő szerepet játszik az ábrákon. Keretező, indás, ágas megoldással, illetve háttér motívumként. A képzőművészetben a virágcsokrok, virágok a padlón és a földön a sze-

---

¹⁸ Fontana 1995. 32.

¹⁹ Lewis 1990. 45.

²⁰ Pál-Újvári 1997. 170.

²¹ Pál-Újvári 1997. 161–162.

²² Hoppál-Jankovics 1994. 81.

relmi ajándékozás jelzésére szolgálnak. A falevél pedig a termékenységet, az örömet jelenti a művészetben. A virágok a szerencse, valamint a beavatás jelképei is. Az értesítőkön a leggyakrabban felismerhető virág a rózsa. Ez az antikvitásból származó szimbólum a halálon túl is tartó szerelmet jelenti.²³

A könyv ábrázolása általában a bölcsességet jelképezi; a „*liber vitae*”,²⁴ az élet könyve, amelyből mindannyian tanulunk. Leszűrjük a jó és rossz tapasztalatainkból a tanulságokat, hogy okosan tudjuk folytatni életünket. A meghívókon ábrázolt könyv a Bibliát²⁵ is jelképezheti, vagy az anyakönyvet, amelyek a házasságkötés alkalmával jelenlévő tárgyak lehetnek.

„Levél a levélben”: A középkori oklevelekre, kihajtott pergamentekercsekre emlékeztető grafikák a könyvhöz hasonló szerepet betöltő grafikák. A házasságlevélre, a párok között kötendő szerződésre is utal az oklevélforma. Ezek az ábrák úgy szerepelnek a leggyakrabban a meghívókon, hogy a szövegnek alkotnak háttérrel, keretet a belső oldalon.

A szív, az érzelem és életerő székhelye. Az őszinteség, a megértés, a szeretet ősi szimbólumaként²⁶ gyakori díszítőeleme az esküvői értesítőknek. Magában, illetve párban is, virággal díszítve vagy szalaggal, illetve kiegészítőjeként valamely más motívumnak egyaránt szerepelhet.

Egyedileg választott díszítőelemként talákoztam például a jing és jang szimbólummal, vagy a magyar népmesékből ismert „*ásó, kapa, nagyharang*” képi megjelenítésével is. A fiatalok neveinek monogramja egy karikagyűrűvel összekötve, ami szintén személyessé teszi az értesítőt.

Nemcsak az illusztrációként választott ábráknak, hanem akár a meghívók színének is lehet jelentősége. A fehér háttérszín például fényességével, tisztaságával az ünnepet fejezi ki az emberek számára. A fehér egyben az élet színe, az egyszerűség és tisztaság jelképe is a színszimbolikában.²⁷ A szerelem, a fiatalság, a remény és az életkezdés kifejezői pedig a vidám, élénk színekkel készült meghívók. Az aranyozás és ezüstös díszítsenek szintén az ünnep fényét hívatottak emelni. Az arany a gazdagság és a halhatatlanság jelképe is.²⁸

Egyedivé és személyessé tenni egy meghívót nemcsak különleges ábrákkal lehet. A fényképekkel illusztrált meghívók az 1970-es években jelentek meg. A digitalizáció, a számítástechnikai grafikus eszközök elterjedésével ma már „háziilag” is elkészíthetik egyedi meghívóikat a házasulandók. Egy jegyespár a rokonságukba tartozó gyermek esküvőt ábrázoló rajzát szkennelte be, és otthon számítógép segítségével állította össze a meghívóját, egyedi elképzelések szerint.

Hasonló módon a borítékok díszítése is lehet egyedi, ötletes, szellemes. Egy 1994-ben készült meghívó borítékján például a fiatalok fényképe szerepel a feladó helyén, a postai bélyeg helyett autójukról készült képe van, a dátumbélyeg-

²³ Biedermann 1996. 328–329.

²⁴ Copper 1995. 24.

²⁵ Circlot 1962. 29–30.

²⁶ Fontana 1995. 128.

²⁷ Móser 1994. 94.

²⁸ Fontana 1995. 66.

ző sem hivatalos, hanem számítógéppel szerkesztett, és az esküvő idejét és helyét mutatja. A nyomdában készített meghívókhoz is készülnek alkalmi, díszített borítékok is, emelve az értesítő ünnepi jellegét.

A rítus rendszere

A meghívók, kísérőkártyák mellett az esküvő számos egyéb írásbeli kellékével is találkozhatunk. A lakodalom színhelyén az ifjú párt vagy a vendégeket köszöntő feliratok, az ültető cédulák, asztal- és menükártyák, az egyedi szalvéták, vagy a pár nevével gravírozott boros üvegcímkék és monogramos kis mézeskalácsok mind-mind kiegészítői, írásbeli kellékei egy esküvőnek.

Az esküvői meghívás szokása a technika fejlődésével mind tartalmában, mind kifejezésmódjában annyiszor alakult és alakul át, ahányszor az azt éltető közösségnek igénye és szüksége megváltozott, megváltozik. Addig, amíg a rokonok, a lakodalomba hivatalos személyek azonos helyen, helyben laktak, szóban hívták meg őket. Ebben a feladatban helybeli és alkalmi tisztségviselők segítettek a házasulandókat. Napjainkban, amikor nagy a társadalmi mobilitás, a technika fejlődésével nőtt a mobilitás, és rugalmasabbak lettek a társadalmi érintkezés és a kommunikáció szabályai, a régié mellett és helyett új szokások is keletkeztek. A távol élő vendégeket ezért írásban hívjuk meg az esküvőre. A nyomtatott meghívók kiválasztásában és elkészítésében pedig nyomdák, kiadó vállalatok, valamint rendezvényirodák segítségét is igénybe vehetik a házasulandók.

A mobilitás másik következményének tartom, hogy a különböző területen élők, az eltérő társadalmi, műveltségi csoportba tartozók kultúrája közelít egymáshoz. A globalizáció, a tömegkultúra és a kommercializálódás a családi ünnepek szokásaiban is nyomot hagy. Egy esküvői meghívót díszítő motívum ma ugyanaz Észak-Amerikában és Magyarországon. Ezzel szemben léteznek egységre törekvő magatartásformák, vagy éppen a hagyományos, régi formákat felelevenítő ötletek is.

Az is tanulságos, hogy mi lesz egy-egy meghívó sorsa. Azok az emberek, akiket meghívunk, általában megőrzik az értesítőket. Emlékül, emlékeztetőül. Részben azért, hogy ha családjában történik hasonló esemény, számon tarthassa, kiket illik visszahívni. Részben pedig azért, hogy nyomon tudja követni rokonai és barátai életét. Hiszen ezekhez a meghívókhoz társulnak a születendő gyermekek keresztelői meghívói, a ballagási értesítők és az élet körforgásaként az újabb esküvői értesítők.

Irodalom

- BAKÓ Ferenc
1987 *Palócföldi lakodalom* Gondolat, Budapest.
- BALÁZS Lajos
1994 *Az én első tisztességes napom* Kriterion, Bukarest.
- BIEDERMANN, Hans
1996 *Szimbólumlexikon* Corvina, Budapest.
- CIRLOT, J.E.
1962 *Dictionary of symbols* Philosophical Library, New York.
- COOPER, J.C.
1995 *An illustrated encyclopaedia of traditional symbols* Thaes and Hudson, London.
- ERŐS László
1985 *Képeslapok könyve* Kriterion, Bukarest.
- FONTANA, David
1995 *A szimbólumok titkos világa* Tercium, Budapest.
- GREEN, Harvey
1983 *The light of the home* Patheon Books, New York.
- GYIVICSÁN Anna–KRUPA András
1997 *A magyarországi szlovákok* Útmutató, Budapest.
- GYÖRGY Erzsébet
1990 A házasság szokásai, in: DÖMÖTÖR Tekla főszerk. *Magyar néprajz VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság* Akadémiai K., Budapest, 32–60.
- HONFFY Pál–SZABOLCS Árpád
É.n. *Levelezési tanácsadó* Tankönyvkiadó, Budapest.
- HOPPÁL Mihály–JANKOVICS Marcell
1994 *Jelképtár* Helikon, Budapest.
- JAKÓ Zsigmond
1976 *Írás, könyv, értelmiség* Kriterion, Bukarest
- KESZEG Vilmos
1991 *A folklór határán* Kriterion, Bukarest.
- KOVÁS Ákos
1987 *Feliratos falvédők* Corvina, Budapest.
- KÖVESSI Erzsébet
é.n. *A társadalmi szertartások és ünnepek rendezői feladatai*. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest.
- LEWIS, C.S.
1990 *The allegory of love* Oxford University Press, Oxford.
- MÓSER Zoltán
1994 *Jelek és ünnepek* Fekete sas, Budapest.
- ÖMBÖLY Nóra
1996 Házasulandóknak *Esküvői magazin* I. 3.
- PÁL József–ÚJVÁRI Edit
1997 *Szimbólumtár* Balassi K., Budapest.

PÁPAY Zsuzsa

1989 *Rang, párválasztás, közvélemény* Gondolat, Budapest.

PATAKI Péter

1981 *Nyomtatási alapismeretek* Műszaki Kvk., Budapest.

SILLE István

1991 *Illem, etikett, protokoll* Közgazdasági és jogi Kvk., Budapest.

Nóra Károly

To the Ethnology of Wedding-cards

The present study examines the customs connected to the notification and invitation for weddings. I collected printed wedding-cards and I observed how the custom of oral invitation was substituted by written invitation. Researching the process of change is a very complex task. The changes are closely related to the rise of popular written tradition in the eighteenth-nineteenth century, to the culture-technological development of invitation cards, notification cards and postcards. It is also connected to the process in which these cards, originated from the nobility and the middle classes, are adopted and naturalized in the life of the lower classes.

The formal characteristics of wedding-cards, besides following the rules of social intercourse, depend on the technical facilities of the era. The technical execution and the influences of mass culture left their marks on the custom of family celebrations. The pictures decorating the wedding-cards are the same in North America and Hungary today. It can certainly be attributed to the universality of symbolics of motifs. Nowadays we can observe the effort to create something original as opposed to mass culture which appears in the formal execution and the texts as well. Quotations, as in other genres of popular written tradition- for example literary citations used in memory albums – live their independent lives and are subject to the mechanisms of folklorization.

Fényképes esküvői meghívó (Csabacsúd, 1980)

Esküvői meghívó grafikus ábrával
(Székesfehérvár, 1990)

Lakodalmi ebédre invitáló kártya
(Lajosmizse, 1993)

